

Utvärdering av forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete, Göteborgs universitet

Bakgrund

Göteborgs universitet och den utbildningsvetenskapliga fakulteten har beslutat att genomföra en utvärdering av forskarutbildningen i pedagogiskt arbete. Utvärderingen skall genomföras i enlighet med styrdokumentet *Utbildningsutvärdering med extern bedömning vid utbildningsvetenskapliga fakulteten* (Dnr 2017/428). Gruppen av bedömare består av;

Anders Arnqvist, professor pedagogiskt arbete, Uppsala universitet
Glenn Hultman, professor pedagogiskt arbete, Linköpings universitet
Marika Abrahamsson, utvecklingschef, Partille kommun
Peter Dellgran, professor socialt arbete, Göteborgs universitet
Håkan Eilard, doktorand pedagogiskt arbete, Karlstads universitet

Vägledande för gruppens arbete är styrdokumentet Dnr 2017/428 där åtta kriterier skall utgöra grunden för bedömningen;

- de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och högskoleförordningens examensmål
- undervisningen sätter doktorandernas lärande i centrum
- undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- lärarna har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens samt att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll;
- utbildningen är relevant för doktorandernas och samhällets behov
- doktoranderna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen,
- en för alla doktorander tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger
- kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

Dessutom tillkommer för utbildning på forskarnivå att;

- doktoranderna har tillgång till en aktiv forskningsmiljö
- doktoranderna får möjlighet att samverka med forskare nationellt och internationellt

Bedömargruppen har tagit del av en stor mängd styrdokument och annan skriftlig dokumentation. Dokumenten har varit tillgängliga för bedömargruppen både i digitalform och som papperskopior. Utvärderingen omfattar också enligt uppdraget ett platsbesök med intervjuer av doktorander, handledare, alumner samt ledningen vid institutionerna samt vid fakulteten.

En utgångspunkt för intervjuerna var att de skall spegla aspekter som förutsättningar, processer och resultat. I det avseendet kan sägas att intervjuerna i stora drag följer de anvisningar som ges i UKÄ:s utvärdering av forskarutbildningsämnena. Av särskild vikt i utvärderingen var också doktorandperspektivet och relationen till kommande arbetsuppgifter.

Allmänt

Inledningsvis vill vi uppmärksamma en del aspekter i det underlag och de dokument som vi tagit del av inför utvärderingen och som direkt och indirekt belyser de föreslagna kriterierna för utvärderingen. Eftersom det är fakultetens första utvärdering av detta slag vill vi lämna några övergripande synpunkter på själva utvärderingen. Först en reflektion om de dokument som bifogats eller rättare sagt de som saknas. Vi menar att lärosätet med fördel i kommande utvärderingar kan inkludera en självvärdering där man tydligt dokumenterar och diskuterar utbildningens styrkor och svagheter samt vilka möjligheter och eventuella hot som föreligger. I den genomförda utvärderingen kom dessa aspekter att diskuteras under intervjuerna men våra samtal hade kunnat föras med ett större djup om en sådan text ingått i underlaget. Vi menar att en självvärdering kan utgå från en del av de dokument som bifogades inför den här granskningen: Kommentarer och läsanvisningar till underlaget; Kommentarer från doktoranderna; Fakultetsaudit; Rapporten om doktorsalumner; Ämnesrapporten (justerad och förbättrad) – i nämnd ordning. Men självvärderingen bör vara en självständig, resonerande och självkritisk text som bygger på dessa och andra data.

När det gäller de kriterier som föreslagits kan man se dessa som förslag så att utvärderingsgruppen utifrån sin analys av dokumenten och genomförda intervjuer kan arbeta med en så kallad målfri granskning adderad till den nuvarande mål/policyinriktade granskningen. Ett sådant tillägg kan vi se delar av i vårt avslutande avsnitt där vi diskuterar olika teman utifrån våra analyser. I avsnitt två kommenteras kriterierna som formulerats av lärosätet och det bör även påpekas att dessa kriterier inte är lätta att belysa med den typ av underlag som bedömargruppen haft till sitt förfogande.

Vi menar att man framgent bör tona ner den målinriktade dimensionen (kriterierna) i utvärderingen och lyfta de aspekter i utvärderingen som karaktäriseras av expert och kännare. Det är lämpligt att hämta ideal från akademien och den kollegiala granskning som förekommer vid seminariebehandling av forskning och utbildning.

Bedömning

De faktiska studieresultaten motsvarar lärande målen och högskoleförordningens examensmål

Omdöme: Svarar väl upp till kriteriet men det finns mindre brister som bör åtgärdas

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar underlag i form av allmänna studieplaner mot licentiatsexamen och doktorsexamen i pedagogiskt arbete. Målen i dessa studieplaner överensstämmer i allt väsentligt i vad som anges i högskoleförordningen. Inga lokala mål för utbildningen anges. Utöver de allmänna studieplanerna redovisar fakulteten en målmatris där man systematisk går igenom utbildningens mål och var i utbildningen dessa mål behandlas. Högskoleförordningen gör en uppdelning i lärandemål vad gäller kunskaper och förståelse, färdigheter och förmågor samt värderingsförmåga och förhållningssätt. Lärandemålen för dessa tre områden är jämnt fördelade över de fem obligatoriska kurserna. Bedömargruppen kan därför konstatera att de mål som anges i de allmänna studieplanerna också återfinns i de kursplaner som ingår i utbildningen.

Bedömargruppen vill dock påpeka att endast en av de tre kurserna har en särskild inriktning på ämnet pedagogiskt arbetet varför det blir oklart om de forskarstuderade ges en bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik och forskningsmetoder inom

forskarutbildningsämnet. Det här intrycket av en otydlig framtoning av forskarutbildningsämnet framkommer också i intervjun med forskarstuderande. De har svårt att se skillnader mellan de olika forskarutbildningsämnena och vad som utgör kärnan i pedagogiskt arbete.

En bedömning av de faktiska studieresultaten har för bedömargruppen varit förenat med en del svårigheter. Vi har tagit del av uppgifter om antalet examina under perioden 2013 - 2017. Av dessa uppgifter framgår att 24 personer slutfört utbildningen mot doktorsexamen och att 13 personer slutfört utbildningen mot licentiatexamen. Hur dessa uppgifter står i relation till antalet antagna forskarstuderande har varit svårt att avgöra utifrån underlaget. Dock visar redovisning av antalet examinerade att fakulteten under perioden bidragit med ett flertal disputerade inom kunskapsområdet pedagogiskt arbete.

Undervisningen sätter doktorandernas lärande i centrum

Omdöme: Bedömargruppen kan inte utifrån underlag och platsbesök bilda sig en tillräcklig uppfattning om huruvida utbildningen lever upp till kriteriet eller inte.

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar enligt vår bedömning få underlag där det är möjligt att bedöma i vad mån undervisningen sätter doktorandernas lärande i centrum. Vi har inte tagit del av kursvärderingar och inte haft möjlighet att följa undervisningen i någon av de kurser som ingår i utbildningen. Det framkom vid intervjuerna med de doktorander som nu deltar i utbildningen att de har en del kritik som pekar på att utbildningen i låg grad tar utgångspunkt i de forskarstuderandes lärande. Flera av doktoranderna ansåg att de kurser de genomfört i allt västenligt utgick ifrån lärarnas perspektiv och deras behov av att få presentera sin forskning.

Undervisningen innehåll och form vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Omdöme: Svarar väl upp till kriteriet

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar underlag i form av kursplaner och olika former av uppföljningar som utgör grund för vår bedömning. Av kursplanerna framgår att litteraturen speglar ett brett kunskapsområde som snarare behandlar utbildningsvetenskap generellt än pedagogiskt arbete specifikt. Kursplanerna uppvisar också olika typer av undervisningsformer som skall bidra till att doktoranderna utvecklar olika kompetenser i sin forskarutbildning. I den alumniundersökning som ingår i underlaget framkommer också att doktoranderna i pedagogiskt arbetet är nöjda med utbildningen vad gäller att kritiskt granska och bedöma kunskap, självständigt lösa problem samt att genomföra kvalificerade forskningsuppgifter.

Lärarna har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens samt att antalet lärare står i proportion till utbildningen omfattning och innehåll.

Omdöme: Svarar väl upp till kriteriet men det finns mindre brister som bör åtgärdas

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar underlag i form av sammanställningar av antalet handledare, publikationer från handledare samt en lista över samtliga aktiva forskarstuderande. Dessutom ingår underlag som redovisar olika system för uppföljning och utveckling. Totalt finns vid de tre institutionerna 51 handledare och biträdande handledare. Några av dessa handledare har sin anställning vid andra lärosäten men majoriteten finns vid den utbildningsvetenskapliga fakulteten. Det totala antalet aktiva forskarstuderande är enligt underlaget 29 individer. Studietakten för dessa forskarstuderande varierar från 50 % till 100 %. I underlaget

redovisas utförligt varje handledares publikationer. Dessa publikationer spänner över ett brett spektra av utbildningsvetenskapliga forskningsområden där olika metodologiska ansatser finns representerade. Det har inte varit möjligt att undersöka och värdera i vilken utsträckning samtliga handledare och biträdande handledare har aktuell högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens då underlaget inte innehåller den typen av data. Fakulteten har i sin uppföljning av handlingsplanen 2016 särskilt lyft frågor om uppföljning av den högskolepedagogiska kompetensen vid medarbetarsamtal som genomförs av dekanus och prefekter. Vi förutsätter därför att de lärare som inte har aktuell högskolepedagogisk kompetens ges möjlighet att utveckla en sådan kompetens.

Det är vår bedömning att lärarna har den aktuella och ämnesmässiga kompetensen för att bedriva utbildning inom kunskapsområdet utbildningsvetenskap. Vi bedömer också att antalet lärare står i proportion till utbildningens innehåll och omfattning. Vi vill dock göra en lite anmärkning då vi utifrån underlag och intervjuer kan konstatera att de flesta av handledarna och lärarna har sin forskarutbildning från andra ämnen än pedagogiskt arbete. Handledarna och lärarna är också till stor del verksamma inom andra discipliner än pedagogiskt arbete. Dessa förhållanden kan i vissa fall skapa en otydlig ämnesidentitet både hos doktoranderna men också i kontakten med det omgivande samhället. Det framkommer också i ämnesrapporten att forskarutbildningsämnet ser utmaningar i den egna undervisningen och att man särskilt uppmärksammat en svagt utvecklad undervisning vad gäller interaktion och samarbete mellan doktorander och lärare.

Utbildningen är relevant för doktorander och samhällets behov

Omdöme: Svarar väl upp till kriteriet

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar flera underlag som ligger till grund för vår bedömning. Vid platsbesöket gavs det också tillfälle till att fördjupa förståelsen för hur utbildningen görs relevant av doktoranderna samt hur den blir relevant i den framtida yrkesutövningen. Den utbildningsvetenskapliga fakulteten genomförde 2016/2017 en alumninundersökning som redovisar hur doktoranderna uppfattat utbildningen samt på vilket sätt utbildningen blivit relevant i deras nuvarande yrkesutövning. Av undersökningen framgår att 9 av 10 doktorander är nöjda med utbildningen. De områden man är mest nöjd med är moment som behandlar färdigheter som att kritiskt granska och bedöma kunskap samt att lösa komplexa problem. Av särskilt intresse i den här granskningen är att doktoranderna i pedagogiskt arbetet i jämförelse med övriga doktorander uttrycker en högre grad av nöjdhet med utbildningen vad gäller kompetens som att leda verksamhet och projekt samt att utveckla organisationer och verksamhet.

Bedömargruppen anser mot bakgrund av ovanstående att utbildningen är relevant för doktoranderna och för samhällets behov. Vi vill särskilt lyfta att doktorander i pedagogiskt arbete inom utbildningen särskilt har tillägnat sig kompetenser som att leda projekt och att bedriva forsknings- och utvecklingsarbeten.

De forskarstuderande har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen

Omdöme: Svarar väl upp mot kriteriet men det finns mindre brister som bör åtgärdas

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar i sitt underlag ett flertal styr- och policydokument där planering, genomförande och uppföljning av utbildningen behandlas. I dessa dokument framkommer tydligt att de forskarstuderande skall erbjudas möjlighet att påverka och att

ha inflytande över hela utbildningsprocessen. Mest tydligt framkommer det i det system för kursvärderingar som tillämpas vid fakulteten. I samband med att en kurs avslutas ges de studerande möjlighet att ge sina synpunkter på genomförd kurs. Dessa synpunkter sammanställs av kursansvarig och återförs till studerandegruppen och ingår också som en del i informationen när kursen ges vid kommande tillfällen. Ett annat exempel som ges i underlaget är den möjlighet till inflytande som den forskarstuderade har i samband med att man formulerar den individuella studieplanen. I planen finns möjlighet att beakta de särskilda önskemål vad gäller avhandlingens inriktning samt vilka kurser som bör ingå i utbildningen. Då endast ett mindre antal kurser är obligatoriska i utbildningen ges en förhållandevis stor möjlighet till individuell anpassning. I den ämnesrapport som ingår i fakultetens uppföljningssystem ägnas doktorandinflytande en särskild rubrik. Fakulteten gör själv värderingen att man lever upp till de mål som formulerats om doktorandinflytande. Bedömaregrupper vill dock lyfta en del av den kritik som riktades från studerandegruppen och där man menade att lärarna i allt för stor omfattning utgick från sina egna intressen än tog sin utgångspunkt i de studerandes intressen och kunskapsbehov. De forskarstuderande menade vidare att de i allt för liten omfattning deltog i planering och genomförande av kurser.

En för alla forskarstuderande tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger

Omdöme: Uppvisar brister kopplade till kriteriet

Motivering: Bedömaregruppen genomförde intervjuer med en grupp forskarstuderande som idag deltar i utbildningen och en grupp alumner som avslutat sin utbildning. Det är en samstämmig bild från intervjuer och andra iakttagelser som bedömaregruppen gjort att det finns ett flertal utvecklingsområden när det gäller studie- och lärmiljön för de forskarstuderade. Enligt doktoranderna är introduktionen till forskarutbildningen bristfällig. Det är oklart hur utbildningen skall genomföras och samverkan mellan kursutbud inom CUL och övriga forskarutbildningskurser är inte tydligt för doktoranderna. Den oklara inledningen leder till osäkerhet om kommande delar i utbildningen. Inledningsvis görs också skillnad mellan olika doktorandkategorier som verkar bero på finansieringskälla för forskarutbildningen. Några doktorander får dator och arbetsplats andra har inte dessa förutsättningar. Under utbildningens gång upplever flera doktorander ett dilemma som handlar om att de förväntas ingå i olika utbildnings- och forskningsmiljöer. Dels finns förväntningar på att de skall ingå i en miljö hos sin skolhuvudman eller dels vid sin högskola och dels skall de ingå i en forskningsmiljö vid den utbildningsvetenskapliga fakulteten. För vissa doktorander försvårar detta studierna och leder till ökad stressnivå.

En kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

Omdöme: Svarar väl upp mot kriteriet men det finns mindre brister som bör åtgärdas

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar i underlagen ett flertal dokument som utförligt beskriver ett system av uppföljning och utveckling. Särskilt framträdande är olika former av uppföljningar. Den individuella utbildningsplanen följs upp årligen och vid dessa uppföljningar görs mindre justeringar utifrån hur doktorandernas utbildning fortskrider. Vi har tidigare beskrivit uppföljning i form av kursvärderingar och hur dessa används i kursutveckling. Vidare finns ett system av återkommande sk fakultetsaudit där man särskilt granskar och bedömer fakultetens kvalitetssystem. Vidare finns årliga ämnesrapporter där man gör en uppföljning av respektive forskarutbildningsämne. Utöver dessa uppföljningar och granskningar finns vid fakulteten styrdokument som reglerar seminariebehandling av licentiatsuppsatser och doktorsavhandlingar,

samt även ett reglerverk för antagning av forskarstuderande, inrättande av kurser och byte av handledare.

Bedömaregrupper menar med hänvisning till ovanstående att fakulteten väl lever upp till kriteriet om kontinuerlig uppföljning och utveckling. Det finns dock skäl att här peka på behovet av att inkludera en utförlig självvärdering från berörda forskarutbildningsämnen vid kommande utvärderingar. Vi vill också uppmärksamma fakulteten på vår kritik av underlag som bifogas ämnesrapporten och som vi menar har klara validitets- och reliabilitetsbrister.

De forskarstuderande har tillgång till en aktiv forskningsmiljö med tillräcklig ämnesdjup, ämnesbredd och omfattning

Omdöme: Uppvisar brister kopplade till kriteriet

Motivering: Den utbildningsvetenskapliga fakulteten redovisar i underlaget en sammanställning över de forskningsmiljöer i vilka doktoranderna ingår. Dessa forskningsmiljöer finns vid tre av fakultetens institutioner. Vid IDPP finns åtta olika forskningsmiljöer listade och de har inriktningar mot olika ansatser vad gäller klassrumsstudier. Vid institutionen har också initiativ tagits av de två nyligen anställda professorerna i pedagogiskt arbete till en forskningsmiljö med en praktisknära ansats och ett intresse sig för praktiker som möjliggör och begränsar individens lärande. Vid IPS finns två forskningsmiljöer som doktorander i pedagogiskt arbetet ingår. Den ena miljön har inriktning mot forskning kring individuella förutsättningar, utbildningens organisation och resurser samt resultat av utbildning på individ- och systemnivå. Den andra inriktningen bedriver forskning kring makt, deltagande och aktörskap i olika utbildningssammanhang. Vi IPKL finns idag endast två doktorander i pedagogiskt arbete och de ingår i forskningsmiljön *Barndom, ungdom, kultur och lärande*. Miljö har en tvärvetenskaplig ansats där perspektiv från barn- och ungdomsvetenskap, socialt arbete och genusvetenskap möts.

Bedömaregrupper anser utifrån den beskrivning fakulteten gör att doktoranderna har en tillgång till aktiva forskningsmiljöer men att deltagande i dessa miljöer brister. Vi kan utifrån ämnesrapporten konstatera att det finns utmaningar vad gäller doktoranders deltagande i seminarieverksamheten. En av de stora utmaningarna är doktorandernas möjlighet att delta i forskningsmiljöer vid annat lärosäte. Det skapar som vi tidigare konstaterade dilemman för doktoranderna och försvårar deras möjlighet att delta i seminarier vid den utbildningsvetenskapliga fakulteten. Vi kan dock konstatera att problemet är känt hos ansvariga och att man nu följer utvecklingen och planerar för förändringar.

Utifrån de intervjuer som gjordes vid platsbesöket framkom också hur fakulteten och institutioner ser på relationen mellan forskningsmiljöerna och forskarutbildningsämnena. Det är uppenbart att det vid fakulteten finns en uttalad ambition att knyta doktorander till forskningsmiljöer vid fakulteten. Det betyder i relation till forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete att ämnet i forskningsmiljön får en underordnad roll. Det innebär också att doktorander och i vissa fall även handledare har svårt att se skillnad mellan olika forskarutbildningsämnena. Bedömaregruppen menar därför att den iakttagelsen väcker frågor om avgränsningen mellan olika forskarutbildningsämnena och också frågor om antalet forskarutbildningsämnena vid fakulteten.

De forskarstuderande har möjlighet till samverkan både med forskare nationellt och internationellt samt med omgivande samhället

Omdöme: Svarar väl upp till kriteriet

Motivering: Det finns vid den utbildningsvetenskapliga fakulteten goda intentioner när det gäller doktorandernas möjlighet att ingå i nationella och internationella nätverk. Det uttrycks också som en av de viktiga uppgifterna för handledare att introducera doktoranderna i olika typer av forskarnätverk. Många doktorander har haft möjlighet att delta i nätverk och flera av doktoranderna deltog vid den nationella konferensen i pedagogiskt arbetet hösten 2017. Bedömaregruppen har efterfrågat kompletterande underlag vad gäller statistik där omfattningen av deltagande i nationella och internationella nätverk presenteras. Efter att den först preliminära rapporten skickats har fakulteten redovisar underlag som visar att de flesta doktorander deltar både i nationella och internationella nätverk. De har i de flesta fall haft möjlighet att delta i konferens där de vanligen presenterat sina pågående studier. Utifrån de som framkommer vid intervjuerna är det dock uppenbart att doktorandernas skiftande livsvillkor och familjesituationer begränsar deltagande i nationella och internationella nätverk.

Summering och rekommendationer

Organisering av forskarutbildningsämnet.

Institutionernas forskarutbildningar har en pragmatisk struktur som innebär att man på ett flexibelt sätt kan anpassa sig till förändringar i omgivningen (t ex resurser för doktorander). Vi uppfattar att utbildningen organiseras i en matrisform som tar hänsyn till resurser, personal, forskningsmiljöer och de olika institutionernas intressen. Här är det viktigt att känna till historiken dvs hur de olika institutionerna och forskningsmiljöerna vuxit fram och den omorganisation som genomfördes 2010.

Den styrka som detta ger är att man har skapat en dynamisk miljö som tillåter en hög grad av flexibilitet och en anpassningsbar organisation som nämndes ovan. Det som framträder som en betydande styrka är de olika forskningsmiljöerna och vi uppfattar att det är där kärnan i utbildningen finns. Doktoranderna knyts till respektive miljö och där samlas doktorander från olika ämnen och det är i den miljön som driver den enskildes deltagande i seminarier och samspelet med handledaren. För doktoranden blir den lilla miljön huvudfokus medan forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete blir otydligt och svårt att skilja från andra ämnen när det gäller genomförandet av t ex kurserna.

Organiseringen skapar således vissa svagheter och problem som visar sig i identitetsproblem t ex hos doktoranderna, de känner inte att pedagogiskt arbete är ett tydligt ämne/område som ger dem tillhörighet och sammanhang. Dessutom blir organisationen och strukturen otydlig för den utanförstående betraktaren. Vi uppfattar att det kan uppstå frågor kring pedagogiskt arbete av karaktären: finns pedagogiskt arbete och i så fall på vilket sätt och var; hur avgränsas pedagogiskt arbete från andra ämnen på respektive institution; blir pedagogiskt arbete olika beroende på institution/forskningsmiljö; vad är poängen med pedagogiskt arbete; hur definieras "praktiknära" som skrivs in på central plats i den allmänna studieplanen.

I och med att man bygger och måste bygga utifrån forskningsmiljöerna så blir situationen de-facto den att pedagogikämnet dominerar samtalet och innehållet i framväxten av forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete och dess identitet. Samtidigt så ser vi att pedagogiskt arbete har ett starkt signalvärde där doktoranderna faktiskt ser och känner att det handlar om det praktiknära och det som är viktigt för lärare.

Dock kan vi se att doktorander och alumner uttrycker att de har en positiv uppfattning av sin forskarutbildning som givit dem viktiga verktyg i den fortsatta yrkesutövningen (se även i våra

kommentarer ovan om Alumnirapporten). Vi uppfattar att de avhandlingar som produceras och kvalitetsgranskats inom akademien hämtar sin styrka från det arbete som görs tillsammans med handledaren och delar av deltagandet i seminarierieterna.

Det vi benämner otydlig organisering kan till del hanteras om man diskuterar och förklarar detta för doktoranderna tidigt i deras utbildning och förklarar dels hur detta sammanhänger med historiken dels hur den är ett resultat av interna och externa faktorer. Vi ser hur denna otydlighet påverkar uppfattningen om forskarutbildningen inom pedagogiskt arbete. För många doktorander och handledare framstår tillhörighet till en forskningsmiljö som mer framträdande än tillhörigheten till ett forskarutbildningsämne.

Ett annat problem är att pedagogiskt arbete saknar ett handledarkollegium där identitetsskapande frågor kan diskuteras. Samtidigt ger handledarna uttryck för att det inte tror på tanken om att renodla ämnena pedagogik och pedagogiskt arbete och det kan man förstå i termer av att doktorander rekryteras på olika sätt och utifrån olika kriterier (t ex om man är lärare) men när man väl tillträder sin tjänst behandlas man lika enligt handledarna. Vi uppfattar detta som positivt men det kan skapa problem för pedagogiskt arbetes identitet och arbetet med att odla den praktiska forskningen. Och här påverkar också de starka miljöerna där doktoranden har sin hemvist.

Samtidigt påpekas under intervjuerna att man behöver utveckla samspelet med skolor och kommuner dels för att skapa förutsättningar för nya doktorandtjänster och dels för att bygga vidare på ett samarbete som inträffar efter att doktoranden disputerat. Vi diskuterade möjligheten och det önskvärda med att knyta forskningsmiljöerna till skolor och kommuner och möjligheterna att skapa delade tjänster. I en förlängning en utveckling i anslutning till det pågående intresset för skolnära forskning. Här menar vi att det finns ett behov av att uppmärksamma risken att man enbart tänker tanken att det praktiska gäller det som görs och initieras inom akademien. Här finns ett intressant och innovativt spår där man arbetar med och forskar om det "praktiska" som något som redan så att säga finns i praktiken och delvis skilt från det som initieras från statsmakterna och det nuvarande samtalet om skolnära forskning. Det finns ett behov av att utveckla kunskap om det som tidigare benämnts tyst kunskap, intuition och improvisationer inom lärares arbete och det som idag rymms inom kollegialt lärande, lärares personliga teorier och interaktiv aktionsforskning (skilt från traditionell aktionsforskning). Här finns en intressant potential både vad gäller att generera nya forskningsprojekt och att arbeta lokalt med skolors utvecklingsarbete t ex benämnt kollegialt lärande eller kritisk vän.

I intervjuerna med doktoranderna framgår det att kvaliteten i avhandlingsarbetena bland annat ligger i att man tycker att man fördjupar sin syn på den egna praktiken, den tysta kunskapen och sunt förnuft och man hade med sig frågor från praktiken som fick betydelse. De säger också att de tycker att de fick så att säga syn på sin egen praktik – man kan se sig själv utifrån.

Avnämarperspektiv

Både i intervjuer och textmaterial framträder att det finns en gemensam liknande bild och medvetenhet om styrkorna och det som utmanar under och kring forskarutbildningen vilket kan ses som en styrka för utvecklingsarbetet framåt. I alla intervjuer framkommer en tydlig ambition och vilja att utveckla samverkan mellan intressenterna. En ytterligare styrka att lyfta fram är att både doktorander och alumner beskriver att forskarutbildningen har gett dem redskap för sin fortsatta yrkesutövning oavsett om syfte och förutsättningar för studierna varit olika.

Under intervjuerna diskuterades svårigheten i samverkan och samarbete mellan akademi, kommuner och skolor. Handledare lyfter att det finns organisation och struktur för samverkan, bland annat genom att det bjuds in till dialog- och konferensdagar vilka är viktiga fora för samtal kring att utveckla samarbetet framåt och för samsyn mellan intressenterna men att det är svårt att få kommuner och skolor att delta. Ett samverkansråd med GR och Göteborgs stad har även införts för att inleda diskussioner om hur man kan utveckla samverkan vidare. Alumner har själva initierat nätverk men i material eller intervjuer framkommer inte i vilken omfattning. Kommuners och skolors svårigheter att hitta rätt väg i samarbetet med akademien framkom i några av intervjuerna samt att det finns idéer att initiera nätverk mellan dessa för att dela erfarenheter kring både samarbete och hur de forskarutbildades kompetens tas tillvara i verksamheten efter avslutade studier. Att hitta fungerande modeller för samarbete och utbyte mellan akademi och kommunerna som finansierare både under och efter utbildningen är en nyckelfråga. I intervjuerna framkom att ULF-medlen möjligen kan bidra till detta.

Doktorander och alumner verkar dela liknande erfarenheter kring osäkerhet om vad som händer efter avslutade studier. Vart ska jag ta vägen? Vilka karriärmöjligheter har jag i kommunen? Olika anledningar till vad som kan ligga bakom denna känsla av osäkerhet diskuterades i intervjuerna, där otydlighet från huvudman kring kommande uppdrag var den mest framträdande. Denna otydlighet kan böttna i bristande erfarenhet och okunskap hos kommuner och skolor i att ha tillgång till en forskarutbildades kompetens i verksamheten. I alumner och doktoranders erfarenheter kring detta kan möjligen ses en skillnad i att doktoranderna är mer positiva än alumnerna.

Det är dock så att en hög andel av alumnerna nu arbetar i akademien, ett litet antal stannar kvar hos kommunen eller söker sig till annan arbetsgivare. Akademien är i en rekryteringsprocess där externa doktorander är intressanta. Det blir ett dilemma för den studerande att hantera lojalitet med arbetsgivare som finansierat studier och att akademisk karriär av olika anledningar lockar.

För att visa på olika karriärvägar har alla doktorander under utbildningen karriärplanering med sin handledare vilket säkerställs genom att det är en del i den individuella studieplanen. Studierektor har även uppföljningssamtal och det finns kontrollsystem så att samtalen genomförs. Under utbildningen erbjuds även doktoranderna föreläsningar med gamla doktorander om vilka möjligheter som finns om man går utanför akademien. Här blir intressant att fortsatt diskutera akademins respektive kommunens ansvar i frågan.

Under intervjuerna diskuterades även den ”praktiknära” och ”skolnära” forskningens innebörd ur de olika intressenternas perspektiv samt viljan att knyta forskningsmiljöer närmre kommuner och skolor.

Doktorandernas situation och känsla av delaktighet

När det gäller de forskarstuderandes situation i stort och upplevelse av delaktighet så finns det inget i intervjuerna, vare sig med nuvarande doktorander och alumner, eller med universitetsfunktionärerna i övrigt, som gav skäl att tro annat än att forskarutbildningen generellt sett uppskattas och anses ha hög kvalitet. Däremot talades det om vissa inslag av förminskande attityder i utbildningen. Bland doktoranderna fanns upplevelser av överdriven ”hierarkisering”, vilken beskrevs vara mer frekvent på vissa institutioner och i vissa faser av utbildningen, till exempel nämndes introduktionskursen specifikt. Ord som just ”förminskande” användes för att beskriva fenomenet. Någon beskrev det som ett ”omodernt förhållningssätt i arbetslivet”. Även alumnerna

vittnade om motsvarande erfarenheter. I intervjun med handledarna märktes att det fanns olika uppfattningar i frågan om förhållningssätt till de forskarstuderande, och om man vill ha ett student- eller kollega perspektiv på dem.

Det ska tilläggas att beskrivningen ovan representerade *en* av flera hågkomster från utbildningen och inte heller lyftes fram av de intervjuade som ett dominerande mönster i utbildningen.

Rekommendationer

Bedömargruppen vill avslutningsvis lämna följande rekommendationer till den utbildningsvetenskapliga fakulteten vad gäller forskarutbildning i ämnet pedagogiskt arbetet.

1. Förbättra introduktionen för de forskarstuderande. Vår granskning av ämnet och särskilt intervjuerna med de studerande visar att det finns många oklarheter vad gäller vilken utbildning man förväntas genomföra. Inledningsvis bör doktoranderna ges en introduktion till ämnet pedagogiskt arbete så att skillnader och likhet mellan olika forskarutbildningar klargörs. Vår bedömning är att särskilt ett historiskt perspektiv på ämnets framväxt skulle bidra positivt till introduktionen till ämnet.
2. Förbättra studie- och lärmiljön för de forskarstuderande. Många av de forskarstuderande upplever sin situation som splittrad. De ingår i flera olika utbildnings- och forskningsmiljöer och de finns förväntningar på hög grad av deltagande i samtliga miljöer. Vi bedömer att fakulteten bör se över studie- och lärmiljön för de forskarstuderande så att deras arbetsbelastning hamnar på en rimlig nivå.
3. Skapa ett handledarkollegium för forskarutbildningsämnet pedagogiskt arbete. Idag finns det forskarstuderande i ämnet vid tre av fakultets institutioner. De handledare som är knutna till ämnet är också spridda på tre olika institutioner. Det finns ingen gemensam arena där frågor som knyter an till forskarutbildningen behandlas. Vi bedömer att fakulteten skyndsamt bör ta initiativ till att skapa ett handledarkollegium där för forskarutbildningsämnet angelägna frågor kan behandlas.
4. Utse en ämnesföreträdare för ämnet pedagogiskt arbete. Beslut om ett gemensamt handledarkollegium bör också inkludera beslut om att utse en ansvarig företrädare för ämnet. Förterträdare bör ges ansvar för att samkalla kollegiet och för att gentemot fakultetens ledning tillvara ta ämnets intressen.
5. Översyn av underlag till grund för bedömning av forskarutbildningsämnena. Vi har tidigare i rapporten framfört synpunkter vad gäller inkludering av en mer utförlig självvärdering i bedömningsunderlaget. En självvärdering från berört ämnen skulle ge ett bättre underlag för bedömning och skulle väcka frågor om den syn på kvalitet och kvalitetsförbättring som finns inom respektive ämnet. En form av självvärdering som finns i underlaget är en ämnesrapport. Den är på det sätt den används inte ett sätt att identifiera starka och svaga sidor av verksamheten. Den bidrar ej hellre till att identifiera utvecklingsfrågor. Vårt intryck är att den bidrar till att ge en alltför positiv bild av verksamheten. Det finns sålunda ett antal delar av underlaget vid utvärdering som fakulteten bör se över inför att man genomför nya granskningar av forskarutbildningsämnena.